

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

№4

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026 APREL

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

STRATEGIC INTEGRATION OF BUSINESS PLANNING AND FORECASTING IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	11
Sharipov K.A., Ismatullayev T.R.	
ВКЛАД БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МАХАЛЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН: МЕХАНИЗМЫ, ДИНАМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ	21
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
BUDJET TASHKILOTLARIDA XARAJATLARNI REJALASHTIRISH VA MOLIYAVIY NAZORATNI TASHKIL ETISH.....	27
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
FERMER XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA SUBSIDIYA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH.....	32
Xakimov Zafar Ibragimovich	
IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA DAVLAT INNOVATSION VA INVESTITSION SIYOSATINING O'RNI	38
Xaydarova Yorqinoy Asqar qizi	
QURILISH SANOATIDA KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI VA ZAMONAVIY YONDASHUVLARI.....	44
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
ОСОБЕННОСТИ ВЫБОРА СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА	50
Абдуллаева Матлуба Нематовна, Акбарова Муфаррах Мухитдиновна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ КОМПЛЕКС-КОНТРОЛЯ В КОМПАНИЯХ С ГОСУДАРСТВЕННЫМ УЧАСТИЕМ В УЗБЕКИСТАНЕ	56
Халтурдиев Айтмурат Маратович	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ICHKI BELGILARI	64
Saatova Lolaxon Ergashevna	
INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA RAQOVBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH MEKANIZMLARI	71
Pulatov Abdullo	
MAJBURIY IJRO ETISH CHORALARINI TAKOMILLASHTIRISH: MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA.....	76
Axmedov Zafarjon Zokirjon	
МОДЕЛЬ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ ЕЁ РЕАЛИЗАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИИ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ	80
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
KORPORATIV KORXONALARDA KAPITALNI BUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	85
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATSION MENEJMENTDA KOMMUNIKATSIYA VA TASHKILY MOSLASHUVCHANLIKNING ROLI: O'ZBEKISTON SHAROITI MISOLIDA	92
Atamatov Abdusalil Salomovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING AHAMIYATI VA UNING SALOHİYATINI BELGILOVCHI OMILLAR	97
Qodirov Baxodir Tursunovich, To'rayev Qaxramon Zokirjonovich	

NAMANGAN VILOYATIDA AYOLLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TADBIRKORLIK MUHITINI BAHOLASH	103
Raximova Moxigul Isroiljonovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	107
Davitova Shaxzoda Doniyor qizi	
ANALYSIS OF THE FORMATION OF MARKET DEMAND AND THE ESTABLISHMENT OF EQUILIBRIUM IN A MARKET ECONOMY	112
Kamilova Nargiza	
BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI NANOTEXNOLOGIYA SOHASIDAGI BILIMLARNI TAQDIM ETISHGA VA O'QITISHGA TAYYORLASH METODIKASI	115
Sottarov Abdulvali Umirqulovich	
INTEGRATING AI INTO STRATEGIC MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	120
Uktamova Durdona Bakhtiyor qizi, Sultonali Umaraliyevich Mekhmonov	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA IJTIMOYIY HISOBOTLAR VA ULARNING AHAMIYATI	130
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
SANOAT KLASTERINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI.....	135
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	140
Yangiboev Rustam Berdiyrovich	
MINTAQA IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI.....	145
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
ЭКОЛОГИЯ ТУРИСТА КАК МЕТОД СОЗДАНИЯ КОМФОРТНОЙ И УСТОЙЧИВОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ПУТЕШЕСТВЕННИКОВ.....	149
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
BINO VA INSHOOTLARNI BARPO ETISHDA PREFABRIKATSIYALASHGAN HAMDA MODULLI QURILISH TIZIMLARINI AQLLI BOSHQARUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	152
Solijonov Javoxirmirzo Obidjon o'g'li	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA AKSIYADORLIK TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	163
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O'ZBEKISTONDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	169
Abdufarmonov Farrux Faxriddinovich	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTGA YO'NALTIRILGAN QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SIFATI VA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQLIGI TAHLILI	174
Safarova Muxabbat Radjabovna	
TIJORAT BANKLARI DEPOZIT SIYOSATI VA DEPOZIT BAZASI DINAMIKASINING BANK LIKVIDLIGIGA TA'SIRI	178
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISLOMIY MOLIYANING BANK TIZIMIGA INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR, IMKONIYATLAR VA TRANSFORMATSIYA YO'NALISHLARI	186
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
SAMARQAND VILOYATI SANOATINING HUDUDIY TARKIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI.....	190
Uralov Eliboy Omonovich	

DIVERSIFIKATSIYALASHUV ASOSIDA QURILISH TARMOG' I RIVOJLANISHINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA MODELLASHTIRISH.....	194
<i>Yembergenova Aynur Aydosbaevna</i>	
ЩЕБЕНОЧНО-МАСТИЧНЫЙ АСФАЛЬТОБЕТОН В КИТАЕ: СОСТАВ, СВОЙСТВА, ИННОВАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	201
<i>Карабаев Абдужаббор Мелиевич, Занг Хайфей</i>	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA SUBYEKTIV RISKNI SHAKLLANTIRUVCHI KOGNITIV OMILLAR VA ULARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARI	205
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
HOMILADOR AYOLLAR UCHUN MAXSUS KIYIMLARNI LOYIHALASHDA ISTE'MOLCHILAR TALABLARINI O'RGANISH	211
<i>D.Sattarova, U.Vakhidova, D.Madiyarovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLI DAROMADLARIGA TA'SIR ETUVCHI STATISTIK INDIKATORLAR TIZIMINING METODOLOGIK ASOSLARI VA ULARNING TAHLILY IMKONIYATLARI	217
<i>Atayev Jaxongir Erkinovich</i>	
KICHIK BIZNES INVESTITSION KREDITLARINI TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISH.....	221
<i>M.O.Yuldoshova</i>	
HUDUDNING "YASHIL IQTISODIYOT" ASOSIDA RIVOJLANISHINI TADQIQ ETISH: KO'RSATKICHLAR TIZIMI VA BAHOLASH USULLARI	226
<i>Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li</i>	
O'ZBEKISTONDA SUV XO'JALIGI TIZIMIDAGI QAYTA TIKLANUVCHI HAVZALAR	231
<i>To'rayev Rasul Nortojiyevich, Seytov Aybek Jumabayevich, Uteuliyev Niyatbay Uteuliyevich, Haydarova Roziya Davronovna</i>	
KORXONALAR IQTISODIY BARQARORLIGINING NAZARIY MODELLARI VA SINERGETIK YONDASHUV ASOSIDA BAHOLASH MEKANIZMLARI	236
<i>Iminova Nargizaxon Akramovna</i>	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA SIYOSATI VA QIMMATLI QOG'OZLAR PORTFELINI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	241
<i>Abduvaliyev Sanjar Abdurahmonovich</i>	
PAHTA VA MEVA-SABZAVOT YETISHTIRUVCHI FERMERLARDA TAVAKKALCHILIK XULQ-ATVORINING QIYOSIY TAHLILI: ISTIQBOL NAZARIYASI ASOSIDA.....	249
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
ФОРМИРОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	253
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
QQS TIZIMI SAMARADORLIGINI XALQARO INDIKATORLAR ASOSIDA BAHOLASH	259
<i>Eshkarayev Bobir Chariyevich</i>	
QISHLOQ XO'JALIGIDA OZIYQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING INNOVATSION USULLARI	265
<i>Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna</i>	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEKANIZMINING AMALIY TAHLILLARI.....	273
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО СПРОСА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОЗНИЧНОЙ ТОРГОВЛЕ УЗБЕКИСТАНА.....	280
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
O'ZBEKISTON SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH DASTURLARINING IMPORT O'RNINI BOSISHDAGI SAMARADORLIGI TAHLILI	287
<i>Sobitova Ra'no Solidjonovna</i>	

NEFT-GAZ LOYIHALARIDA DAVLAT VA INVESTOR MANFAATLARINI MUVOFIQLASHTIRISHNING FISKAL-BOJXONA MEXANIZMLARI.....	290
Mansurov Obid Zaynidinovich	
QURILISH KORXONALARI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH INSTRUMENTLARI	296
Yahyoyev To'liqin Ismatulla o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING TA'SIRI.....	300
Jahongir Ruziboyevich Qosimov, Narzullayeva Charos	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELINING SEKTORLAR KESIMIDAGI RISKLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	306
Norova Nozima Nabiyeвна	
AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BREND STRATEGIYASINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MODELLARI.....	312
Boboyev L Kadruxja Djuraxodjayeвich	
HUDUD EKSPORT SALOHİYATINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA RCA INDEKSIDAN FOYDALANISH.....	318
Xurramov Ramazon Allayor o'g'li	
СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ БРЕНДОВ В АВТОМОБИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	325
Бобоев Л Кадрухжа Джураходжаевич	
HUDUDLARDA UY-JOY QURILISHI JARAYONINI TASHKIL ETISHNING QONUNIYATLARI VA TAMOYILLARI.....	331
Usmanov Mirumar Abdulla o'g'li	
OYNALI FASAD TIZIMLARINI MONTAJ QILISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI	339
Inamov Boxodir Nizamovich, Ozodxo'jayev G'aybulla Sherzodxo'ja o'g'li	
KLASSIK SHIFRLASH ALGORITMLARINING XUSUSIYATLARINI NEYRON TARMOQ ORQALI O'RGANISH.....	344
Davlatov Mirzo-Ulug'bek Bobir o'g'li, Allanov Orif Menglimuratovich, Turdibekov Baxtiyor Baxodir o'gli	
АЛГОРИТМ АДАПТАЦИИ ПАРАМЕТРОВ СИСТЕМ ИДЕНТИФИКАЦИИ ДИНАМИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ.....	350
Сидиков Исамиддин Хакимович, Алимова Гулчехра Рахимжоновна, Ибрагимов Беғовот Шералиевич	
ELEKTRON HUKUMATNING BARQAROR RIVOJLANISHI: QOZOG'ISTON VA O'ZBEKISTON TAJRIBASINING QIYOSIY TAHLILI.....	355
Umarova Durdona Abdumannabovna	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	360
Aminova Naima Umar qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJI VA UNI TARTIBGA SOLISHDA MUVOZANATLI REGULYATIV SIYOSAT YURITISH.....	365
Davlatov Ulug'bek Baxodirovich	
HUDUDIY SANOAT ISHLAB CHIQRISHNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI	370
Avliyaqulov Xudoyberdi	
O'ZBEKISTONDA AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASH DASTURLARIDA MAVJUD MUAMMOLAR.....	374
Xannarov Komiljon Karimovich	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATINING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA DAVLAT FUQAROLIK XIZMATCHILARINI MOTIVATSİYALASHGA OID TEXNOLOGIYALAR.....	380
Bekmurodov Navruz Ergashevich	

FORECASTING AND PROMISING DIRECTIONS OF INNOVATIVE INDUSTRIAL AND INVESTMENT DEVELOPMENT IN THE KASHKADARYA REGION.....	393
Sattorov Shohruh	
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПЫТАТЕЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ НА ОСНОВЕ РАСШИРЕННОЙ РИСК-ОРИЕНТИРОВАННОЙ МОДЕЛИ С ВЕСОВЫМИ КОЭФФИЦИЕНТАМИ.....	400
Загидуллина Карина Рафаиловна	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В РАЗВИТИИ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	405
Viktoriya Kan	
HUDUDLARDA SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH JARAYONLARINI STATISTIK BAHOLASH.....	410
Nizomov Maxmud Minvarovich	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ПРАКТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ МЕТОДОЛОГИИ SWOT-АНАЛИЗА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ КОРПОРАТИВНОЙ СТРАТЕГИИ.....	414
Махмудов Суннатжон Абдужаббор ўғли	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARI BOSHQARUVI STRATEGIYALARINI SAMARALI TASHKIL ETISH.....	419
Ubaydullayev Muhammadjon Abdusamad o'g'li	
TRANSFORMATSION YETAKCHILIK VA XODIMLARNING INNOVATSION XULQ-ATVORI: KORPORATIV TASHKILOTLARDA EMPIRIK TADQIQOT.....	423
Alimov Bobirjon	
EKSPORTBOP QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI QIYMAT ZANJIRIDA LOGISTIKA XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI.....	432
Toxirov Shodibek Jo'ra o'g'li, G.M.Abdulxayeva	
ELEKTRON SAVDODA YASHIRIN IQTISODIY FAOLIYATNI QISQARTIRISHDA MOLIVAVIY NAZORAT MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH.....	437
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MAMLAKAT INNOVATSION FAOLLIGIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLARNING NAZARIY VA USLUBIY TAHLILI.....	441
Azimov Bobir Fattohevich	
O'ZBEKISTON MAHALLIY BYUDJETLARINING O'ZIGA XOSLIGI VA UNING DAROMAD MANBALARINI KUCHAYTIRISH MEKANIZMINING ROLINI OSHIRISH MASALALARI.....	445
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
DAVLAT OLIY TA'LIM MUASSALARIDA MOLIVAVIY MUSTAQILLIK SHAROITIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI.....	450
Adizov Bobir Baxtiyorovich	

DAVLAT OLIY TA'LIM MUASSALARIDA MOLIYAVIY MUSTAQILLIK SHAROITIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH VOSITALARI

Adizov Bobir Baxtiyorovich

Buxoro davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi, PhD dotsent

Email: adizov.b@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada moliyaviy mustaqil davlat oliy ta'lim muassasalari (OTM) raqobatbardoshligini oshirishning kompleks vositalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqot doirasida iqtisodiy, moliyaviy, innovatsion, ilmiy salohiyat, sun'iy intellekt, integratsion, hamkorlik, ta'lim sifati, menejment va marketing vositalari tizimlashtirilgan. Shuningdek, ushbu vositalarning afzalliklari va kamchiliklari qiyosiy tahlil qilinib, Buxoro davlat universiteti misolida amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqot natijasida OTM raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan strategik yo'nalishlar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim muassasasi, raqobatbardoshlik, moliyaviy mustaqillik, innovatsiya, marketing, menejment, sun'iy intellekt, ta'lim sifati.

Abstract. This article examines the comprehensive tools for enhancing the competitiveness of financially independent state higher education institutions (HEIs). The study systematizes economic, financial, innovation, research potential, artificial intelligence, integration, cooperation, education quality, management, and marketing tools. Their advantages and disadvantages are comparatively analyzed, and practical implications are illustrated through the case of Bukhara State University. As a result, strategic directions and practical recommendations for improving HEI competitiveness are developed.

Keywords: higher education institution, competitiveness, financial independence, innovation, marketing, management, artificial intelligence, education quality.

Аннотация. В данной статье комплексные инструменты повышения конкурентоспособности финансово самостоятельных высших учебных заведений (ВУЗов) исследованы с научно-теоретической и практической точек зрения. В рамках исследования систематизированы экономические, финансовые, инновационные, научный потенциал, искусственный интеллект, интеграционные, кооперационные, качество образования, управленческие и маркетинговые инструменты. Также проведён сравнительный анализ преимуществ и недостатков данных инструментов, а их практические аспекты рассмотрены на примере Бухарского государственного университета. В результате исследования разработаны стратегические направления и практические рекомендации, направленные на повышение конкурентоспособности ВУЗов.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, конкурентоспособность, финансовая самостоятельность, инновации, маркетинг, менеджмент, искусственный интеллект, качество образования.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotida globallashuv jarayonlarining chuqurlashuvi, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va bilimlar iqtisodiyotining shakllanishi sharoitida oliy ta'lim tizimi strategik ahamiyatga ega sohalardan biriga

aylanmoqda. Zamonaviy iqtisodiyotda inson kapitali asosiy resurs sifatida qaralayotganligi sababli, oliy ta'lim muassasalari (OTM) nafaqat ta'lim beruvchi institut, balki innovatsiyalar, ilmiy tadqiqotlar va ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlovchi markaz sifatida namoyon bo'lmoqda.

So'nggi yillarda ta'lim xizmatlari bozorining liberallasuvi, akademik va moliyaviy mustaqillikning kengayishi, xalqaro reytinglar va global raqobat muhitining kuchayishi OTMlar faoliyatiga yangi talablarni qo'ymoqda. Ayniqsa, moliyaviy mustaqillikka o'tayotgan davlat oliy ta'lim muassasalari uchun bozor mexanizmlariga moslashish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror raqobat ustunliklarini shakllantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

Bugungi kunda universitetlar faoliyati an'anaviy ta'lim berish doirasidan chiqib, ilmiy-tadqiqot, innovatsion faoliyat, startup ekotizimlari, xalqaro hamkorlik va raqamli transformatsiya kabi ko'p qirrali yo'nalishlarni qamrab olmoqda. Bu esa OTM raqobatbardoshligini baholash va uni oshirishga nisbatan kompleks va integratsiyalashgan yondashuvni talab etadi.

Iqtisodiy nazariyada "raqobatbardoshlik" tushunchasi asosan bozor subyektlarining ustunlikka erishish qobiliyati sifatida talqin qilinadi. Biroq oliy ta'lim tizimida mazkur tushuncha ancha keng mazmunga ega bo'lib, u ta'lim sifati, ilmiy salohiyat, institutsional boshqaruv, innovatsion faoliyat va xalqaro nufuz kabi ko'plab omillarni o'z ichiga oladi. Shu jihatdan, OTM raqobatbardoshligi faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan emas, balki uning ijtimoiy funksiyalari va bilimlar iqtisodiyotidagi roli bilan ham belgilanadi.

Shuningdek, zamonaviy sharoitda raqobat tushunchasi transformatsiyaga uchrab, "raqobatbarqarorlik" (coopetition) — ya'ni raqobat va hamkorlikning uyg'unligi shaklida namoyon bo'lmoqda. Bu holat ayniqsa oliy ta'lim sohasiga xos bo'lib, universitetlar bir vaqtning o'zida ham raqobatlashadi, hamkorlik qiladi va birgalikda innovatsion mahsulotlar yaratadi.

O'zbekistonda oliy ta'lim tizimini isloh qilish doirasida OTMlarga moliyaviy mustaqillik berish, ularni xalqaro reytinglarga integratsiya qilish, ta'lim sifatini oshirish va raqamli transformatsiyani jadallashtirish bo'yicha keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa milliy universitetlar raqobatbardoshligini oshirishda yangi yondashuv va samarali boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish zarurligini taqozo etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

OTM raqobatbardoshligini oshirish masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

Maykl Porter raqobat ustunligi konsepsiyasini ishlab chiqqan bo'lib, uni ta'lim sohasiga tatbiq qilish mumkin [1]. Kerolayn Xoksbli ta'lim sohasida raqobat sifatini oshirishga xizmat qilishini ta'kidlaydi [2]. Robert Zemski universitetlarni boshqarishda yangi yondashuvlar zarurligini qayd etadi [3]. Ilmiy salohiyatning ahamiyati Abramo tomonidan o'rganilib, universitet raqobatbardoshligi tadqiqot samaradorligiga bog'liqligi ko'rsatilgan [4]. Bo Xing va Tshilidzi Marwala raqamli transformatsiya va sun'iy intellektning ahamiyatini asoslab bergan [5].

MDH olimlari G. L. Bagiyev va Ye. P. Golubkov strategik boshqaruv va marketing ahamiyatini ta'kidlagan [6, 7].

O'zbekistonlik olimlardan D. Nishonov marketing, G. M. Qudratova KPI tizimi, D. O'ktamova xalqaro reytinglar ahamiyatini yoritgan [8, 9, 10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, induksiya va deduksiya, tasniflash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish vositalari guruhlantirilib, ularning o'zaro bog'liqligi va samaradorligi tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida OTM raqobatbardoshligini oshirishning asosiy kompleks vositalari aniqlandi.

Yuqoridagi adabiyotlar sharhi asosida shunday xulosaga keldikki, moliyaviy mustaqil davlat OTMlari raqobatbardoshligini oshirishning 10 ta quyidagi vositalarga tasniflash maqsadga muvofiq bo'ladi: 1) iqtisodiy; 2) moliyaviy; 3) innovatsion; 4) ilmiy salohiyat; 5) sun'iy intellekt; 6) integratsion; 7) hamkorlik; 8) ta'lim sifati; 9) menejment; 10) marketing.

Bunda barcha sanab o'tilgan vositalar kompleks yondashuvda o'zaro bog'liq holda qo'llanilgan taqdirda, ular moliyaviy mustaqil davlat oliy ta'lim muassasalarining ham mutlaq, ham nisbiy raqobatbardoshligini oshirish imkonini yaratadi. Tavsiya etilgan OTM raqobatbardoshligini oshirishning kompleks vositalari mazmuni, afzalliklari va kamchiliklari tizimli va solishtirma tahlil, induksiya va deduksiya ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanilgan holda kompleks tahlil qilindi (1-jadval).

1-jadval. Moliyaviy mustaqil davlat OTM raqobatbardoshligini oshirishning kompleks vositalari tahlili¹

Vosita turi	Mazmuni	Afzalliklari	Kamchiliklari
Iqtisodiy	Resurslardan samarali foydalanish, xarajatlarni optimallashtirish	Samaradorlik oshadi, xarajatlar kamayadi	Noto'g'ri boshqaruv resurs yo'qotishga olib kelishi mumkin
Moliyaviy	Budjet, grant, investitsiya va to'lov-kontrakt orqali moliyalashtirish	Barqaror moliyaviy baza yaratiladi	Mablag'larga qaramlik yuzaga keladi
Innovatsion	Yangi texnologiyalar va ta'lim usullarini joriy etish	Raqobatbardoshlik va jozibadorlik oshadi	Katta sarmoya talab qiladi
Ilmiy salohiyat	Ilmiy tadqiqotlar, publikatsiyalar va patentlar	Universitet nufuzi oshadi	Natijalar uzoq muddatda ko'rinadi
Sun'iy intellekt	AI orqali ta'lim va boshqaruvni avtomatlashtirish	Samaradorlik va aniqlik oshadi	Texnologik va kadrlar yetishmovchiligi
Integratsion	Ta'lim, ilm va ishlab chiqarishni bog'lash	Amaliy bilimlar oshadi	Tashkilotlararo muvofiqlashtirish qiyin
Hamkorlik	Xalqaro va mahalliy hamkorlik dasturlari	Tajriba almashinuvi va resurslar ko'payishi	Hamkorlikni boshqarish murakkab
Ta'lim sifati	O'quv dasturlari va metodikalarni takomillashtirish	Bitiruvchilar raqobatbardosh bo'ladi	Doimiy yangilanish talab qilinadi
Menejment	Samarali boshqaruv tizimi va strategiyalar	Tizimli rivojlanish ta'minlanadi	Noto'g'ri qarorlar salbiy ta'sir ko'rsatadi
Marketing	OTM brendini rivojlantirish va talabalarni jalb qilish	Talab oshadi, imidj yaxshilanadi	Qo'shimcha xarajatlar talab etiladi

1-jadvalda sanab o'tilgan OTM raqobatbardoshligini oshirish vositalarining mazmuni, afzalliklari va kamchiliklarini moliyaviy mustaqil Buxoro davlat universiteti misolida ko'rib chiqamiz.

1. Iqtisodiy vositalarning mazmuni talabalar kontingentini diversifikatsiyalash (maqsadli qabul, shartnoma asosidagi ta'lim), mintaqaviy ish beruvchilar bilan shartnomalar, resurslardan samarali foydalanishda ifodalandi. Uning afzalliklari budjetdan tashqari daromadlarni ko'paytirish; Buxoro viloyatida 12 ta yo'nalish bo'yicha maqsadli qabul imkoniyatining mavjudligi; resurslardan foydalanishda tejamkorlikni kuchaytirishdan iborat. Mazkur vositalarning kamchiliklariga narx siyosatidagi xatolar ijtimoiy norozilikka olib kelishi mumkinligi; aholi daromadi past bo'lgan mintaqada shartnoma baholarini oshirish cheklanganligini kiritish mumkin.

2. Moliyaviy vositalar Buxoro davlat universitetida moliyaviy mustaqillikni ta'minlash va barqaror rivojlanishga erishish uchun turli manbalar asosida moliyalashtirish tizimini shakllantirish bilan bog'liq. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 24-dekabrda "Davlat oliy ta'lim muassasalariga moliyaviy mustaqillik berish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-61-sonli² qarori bilan Buxoro davlat universitetiga moliyaviy mustaqillik berilganligi munosabati bilan davlat granti asosida ta'lim olayotgan talabalar uchun bir talabaga to'g'ri keladigan xarajatlardan kelib chiqib hisoblanadigan bazaviy xarajatlar, shuningdek, ijtimoiy va qonunchilikda budjetdan to'lanishi ko'rsatilgan davlat tomonidan moliyalashtiriladigan budjet mablag'lari, to'lov-kontrakt tushumlari, xalqaro va mahalliy grantlar, investitsiya loyihalari hamda homiylik mablag'larini jalb etish orqali shakllanadi. Universitetda moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish, jumladan, qo'shimcha ta'lim xizmatlari (qayta tayyorlash kurslari, bo'sh turgan binolarni ijaraga berish, ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish, malaka oshirish dasturlari) orqali daromadlarni ko'paytirishga alohida e'tibor qaratiladi.

3. Innovatsion vositalarning mazmuni Buxoro davlat universitetida ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli platformalar, ilmiy-innovatsion loyihalar va startap ekotizimini joriy etish orqali namoyon bo'ladi. Ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalar, zamonaviy pedagogik usullar, onlayn ta'lim platformalari joriy etilgan. Buxoro davlat universitetida elektron ta'lim tizimlari va interaktiv usullardan foydalanish orqali ta'lim sifati oshirilmoqda. Texnologiyalardan samarali foydalanish uchun malakali kadrlar yetishmasligi mumkin. Xorijiy raqobatbardosh OTMlarning malakali kadrlari orqali hamkorlik shartnomalarini o'rnatib, innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish mumkin.

4. Ilmiy salohiyat vositalarining mazmuni Buxoro davlat universitetida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish, professor-o'qituvchilar va tadqiqotchilarning ilmiy mahsuldorligini oshirish hamda ilmiy natijalarni amaliyotga joriy etish orqali ifodalanadi. Ilmiy tadqiqot ishlarini rivojlantirish, xalqaro jurnallarda maqolalar chop etish, ilmiy loyihalar va patentlar sonini oshirish orqali ilmiy salohiyat oshirib kelinmoqda. Universitetning

¹ Muallif ishlanmasi.

² <https://lex.uz/docs/-5793251>

raqobatbardoshligini oshirish uchun strategik ahamiyatga ega innovatsion va tadqiqotga yo'naltirilgan oliy ta'lim muassasasiga aylantirish orqali universitetning ilmiy maktabi shakllanadi, nufuzi va akademik reytingi oshadi.

5. Sun'iy intellekt vositalari ta'lim, ilmiy tadqiqot va boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish hamda avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Buxoro davlat universitetida sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari faoliyatining turli jabhalariga bosqichma-bosqich joriy etilmoqda va bu uning raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Sun'iy intellekt vositalari orqali faoliyat olib borilsa, universitet samaradorligi va aniqligi oshadi, hisobotlar tuzishdagi inson omilidan kelib chiqadigan xatolar kamayadi va ma'lumotlar tahlili tezlashadi.

6. Integratsion vositalar ta'lim, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kuchaytirish, amaliyot bazalarini kengaytirish va dual ta'lim elementlarini joriy etishdan iborat. Akademik mustaqillik berilganligi sababli qo'shimcha tarzda yuqori reytinglardan o'rin olgan OTMLar bilan integratsion faoliyatni yo'lga qo'yish orqali talabalarning amaliy ko'nikmalari oshadi, bitiruvchilarning mehnat bozoriga moslashuvi yaxshilanadi va ish beruvchilar bilan hamkorlik mustahkamlanadi.

7. Hamkorlik vositalari xorijiy va mahalliy OTMLar, ilmiy markazlar va tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalarini rivojlantirishdan iborat. Buxoro davlat universiteti Italiya, Fransiya, Germaniya va AQSH kabi davlatlarning yetakchi universitetlari bilan 100 dan ortiq shartnomalar imzolagan hamda bir nechta qo'shma diplom (double degree) dasturlarini yo'lga qo'ygan. Buxoro davlat universiteti hozirgi kunda 8 ta xorijiy va 3 ta milliy OTM bilan integratsion faoliyatni yo'lga qo'yganligini ko'rish mumkin. Hozirgi kunda universitet rivojlanishida xorijiy hamkorlar bilan shartnomalar sonini oshirish orqali tajriba almashish imkoniyati yaratiladi, xorijiy grantlar sonini ko'paytirish orqali resurslardan birgalikda foydalanish imkoni paydo bo'ladi.

8. Ta'lim sifati vositalari o'quv reja va dasturlarni muntazam yangilash, zamonaviy metodikalarni joriy etish va ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirishdan iborat. Buxoro davlat universiteti ta'lim jarayonini takomillashtirish, uning mazmuni va natijadorligini oshirish, xalqaro standartlarga mos kadrlar tayyorlashga qaratilgan chora-tadbirlar majmuasi bilan ifodalanadi. Bu jarayon O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 60-son qarori asosida amalga oshirilib, ta'lim sifatini nazorat qilib baholashning zamonaviy mexanizmlarini joriy etib kelinmoqda. Universitetda mehnat bozori talablari va xalqaro standartlar asosida fanlar mazmuni doimiy yangilanib, kredit-modul tizimi joriy etilgan, talabalarning mustaqil ta'lim olishini rag'batlantirish va bilimlarni baholashning shaffofligi ta'minlangan. Hozirgi kunda ta'lim sifatini ichki va tashqi baholash akkreditatsiya, reyting va monitoring tizimlari orqali ta'lim natijalari muntazam tahlil qilib kelinmoqda. Doimiy ravishda yangilanish va resurslar talab etilib, o'qituvchilardan yuqori malaka talab qilinsa, raqobatbardosh kadrlar tayyorlanadi va talabalarning bilim va ko'nikmalari yuqori darajaga chiqadi.

9. Menejment vositalari strategik rejalashtirish, samarali boshqaruv tizimini shakllantirish va qaror qabul qilish mexanizmlarini takomillashtirish orqali amalga oshiriladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 24-dekabrda "Davlat oliy ta'lim muassasalarining akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-60-sonli³ qarori hamda 2021-yil 24-dekabrda "Davlat oliy ta'lim muassasalariga moliyaviy mustaqillik berish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-61-sonli⁴ qarorlari talablari bilan Buxoro davlat universitetiga boshqaruv tizimiga berilgan erkinlik orqali samarali foydalanilib, ichki imkoniyatlardan kelib chiqib boshqaruv tizimiga samarali ta'sir ko'rsatadigan normativ hujjatlar ishlab chiqilmoqda. Boshqaruv tizimi uchun ishlab chiqilgan normativ hujjatlar yuqori turuvchi adliya organlari tomonidan ro'yxatdan o'tkazilsa, universitetning barqaror va tizimli rivojlanishi ta'minlanadi, shu bilan bir qatorda noto'g'ri boshqaruv qarorlari salbiy oqibatlarga olib kelishining oldi olinadi.

10. Marketing vositalarining mazmuni ta'lim xizmatlarini bozor talablari asosida ilgari surish, universitet imidjini shakllantirish va abituriyentlar hamda hamkorlarni jalb qilishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar majmuasi bilan ifodalanadi.

Buxoro davlat universitetida marketing faoliyati quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirib kelinmoqda:

- brendni rivojlantirish — universitetning nufuzini oshirish, uning tarixi, ilmiy salohiyati va yutuqlarini ommaviy axborot vositalari hamda raqamli platformalar orqali targ'ib qilish;
- abituriyentlarni jalb qilish siyosati — maktablar bilan hamkorlik, ochiq eshiklar kunlari, kasbga yo'naltirish tadbirlari orqali talabalar kontingentini shakllantirish;
- raqamli marketing — ijtimoiy tarmoqlar, veb-saytlar va onlayn platformalar orqali axborot tarqatish, reklama kampaniyalarini olib borish;
- ta'lim xizmatlarini diversifikatsiya qilish — yangi ta'lim yo'nalishlari, qo'shimcha kurslar va xalqaro dasturlarni taklif etish orqali bozordagi ulushni kengaytirish;
- bozorni o'rganish (marketing tadqiqotlari) — mehnat bozori va ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabni tahlil qilish, raqobatchilar faoliyatini o'rganish.

3 <https://lex.uz/uz/docs/-5793261>

4 <https://lex.uz/uz/docs/-5793251>

Marketing faoliyati qo'shimcha moliyaviy xarajatlar ajratishni talab etadi, marketing strategiyasi ishlab chiqilsa, talabalar soni va sifati oshadi, universitetning bozordagi o'rni mustahkamlanadi.

Marketing vositalarini samarali qo'llash Buxoro davlat universitetining raqobatbardoshligini oshirish, uning ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabni kengaytirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, Buxoro davlat universiteti raqobatbardoshligini oshirish maqsadida biz quyidagi strategik yo'nalishlarini tavsiya etamiz:

1. Tarixiy meros va zamonaviy transformatsiya uyg'unligi. Buxoro davlat universiteti o'zining 90 yillik tarixi, Markaziy Osiyodagi eng qadimgi oliygohlardan biri ekanligi, Buxoroning madaniy-tarixiy merosi bilan chambarchas bog'liqligi kabi noyob raqobat ustunliklariga ega. Biroq moliyaviy mustaqillik sharoitida faqat tarixiy merosga tayanish yetarli emas. Universitet zamonaviy transformatsiyani — raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, xalqaro standartlar asosidagi sifat tizimlarini joriy etish orqali amalga oshirishi lozim. Aynan tarix va zamonaviylik uyg'unligi BuxDUni boshqa mintaqaviy universitetlardan farqlovchi asosiy omil bo'lib hisoblanadi.

2. Turizm va servis iqtisodiyoti bilan integratsiya. Buxoro viloyatining iqtisodiy ixtisoslashuvi — turizm, xizmat ko'rsatish, madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish — BuxDU uchun strategik imkoniyat yaratadi. Universitetning iqtisodiyot va turizm fakulteti, Tarix va yuridik fakultetining mavjudligi uni viloyatning asosiy intellektual resursiga aylantiradi. Moliyaviy mustaqillik sharoitida universitet:

- Buxoro viloyati turizm boshqarmasi, mehmonxonalar, sayohat agentliklari bilan qo'shma dasturlar ishlab chiqishi;

- "Ziyorat turizmi", "Madaniy meros boshqaruvi" kabi noyob ta'lim yo'nalishlarini ochgan holda bozor qatlamini egallashi;

- Buxoroning Jahon merosi obyekti sifatidagi maqomidan foydalangan holda xalqaro turistik akademiyalar bilan hamkorlik qilishi mumkin.

3. Xalqaro hamkorlikning strategik yo'nalishlari. BuxDUning Turkiya, Rossiya, Yevropa, AQSH universitetlari bilan aloqalari mavjud. Biroq ushbu aloqalarni tizimli va keng qamrovli xalqaro strategiyaga aylantirish zarur:

- Turkiya yo'nalishi: mavjud hamkorlikni kengaytirib, Erasmus+ loyihalariga faolroq jalb qilish, qo'shma diplom dasturlarini yo'lga qo'yish;

- Yevropa yo'nalishi: Germaniya, Fransiya, Italiya universitetlari bilan akademik mobillikni kengaytirish, Yevropa tadqiqot grantlariga murojaatlar tayyorlash;

- MDH yo'nalishi: Rossiya, Qozog'iston universitetlari bilan ilmiy-metodik hamkorlikni rivojlantirish;

- Sharq yo'nalishi: Eron, Turkiya, Xitoy universitetlari bilan sharqshunoslik, islomshunoslik yo'nalishlarida hamkorlik.

4. Raqobat muhitining o'zgarishi: texnika universiteti omili. 2025-yilda Buxoro davlat texnika universiteti tashkil etilishi va 2026-yildan unga moliyaviy mustaqillik berilishi BuxDU uchun raqobat muhitini keskin o'zgartiradi. Yangi texnika universiteti:

- muhandislik, axborot texnologiyalari, energetika, transport kabi "zamonaviy" yo'nalishlarda talabalarni jalb qiladi;

- davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanish, moliyaviy mustaqillik, xalqaro hamkorlik (ilg'or muhandislik maktablari) kabi ustunliklarga ega bo'ladi.

BuxDU uchun bu raqobatga qarshi turishning ikki yo'nalishi mavjud:

1. O'z ustunliklarini kuchaytirish: gumanitar, pedagogik, tabiiy, iqtisodiy yo'nalishlarni sifat jihatidan rivojlantirish;

2. Hamkorlikni yo'lga qo'yish: texnika universiteti bilan qo'shma dasturlar, akademik mobillik, resurslardan foydalanish bo'yicha hamkorlik memorandumlari imzolash.

Tahlildan kelib chiqib, moliyaviy mustaqil davlat OTMLari uchun quyidagi strategik tavsiyalarni berish mumkin:

Moliyaviy strategiyani diversifikatsiyalash: endowment fond, venchur investitsiyalar, xalqaro grantlar, ishlab chiqarish bilan qo'shma loyihalar orqali daromad manbalarini kengaytirish. Budget daromadlarining ulushini bosqichma-bosqich kamaytirish.

Raqamli transformatsiyani jadallashtirish: sun'iy intellekt, Big Data, bulutli (oblacloud) texnologiyalarni ta'lim, ilmiy-tadqiqot va boshqaruv jarayonlariga tizimli ravishda integratsiyalash. Buning uchun alohida raqamli rivojlanish strategiyasini qabul qilish.

Ekotizimli hamkorlikni rivojlantirish: ish beruvchilar, tadqiqot institutlari, nodavlat sektor, xalqaro universitetlar bilan mustahkam aloqalarni institutsionallashtirish. Dual ta'lim va qo'shma dasturlar ulushini kengaytirish.

Ilmiy-innovatsion klasterlarni shakllantirish: universitet huzurida texnopark, startup-studiya, venchur fondini tashkil etish. Ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish bo'yicha alohida bo'linma (Technology Transfer Office) faoliyatini yo'lga qo'yish.

Menejmentning kasbiylashuvi: boshqaruv (kengash) jami tarkibiga tashqi ekspertlar, ish beruvchilar vakillari, xalqaro maslahatchilarni jalb qilish. Oliy ta'lim menejmenti bo'yicha kadrlarni tizimli ravishda tayyorlash.

Sifat madaniyatini mustahkamlash: xalqaro akkreditatsiya, mustaqil baholash va sifatning ichki kafolat tizimini (IQAS) muntazam takomillashtirish. Sifat ko'rsatkichlarini ommaviy ochiqlik asosida e'lon qilish.

Brend va reputatsiya strategiyasini qayta ko'rib chiqish: marketing faoliyatini faqat abituriyentlarni jalb qilish emas, balki barcha stejkholderlar (talabalar, professorlar, ish beruvchilar, homiylar, xalqaro reyting agentliklari) bilan ishonch munosabatlarini qurish sifatida qayta yo'naltirish.

Buxoro davlat universitetining moliyaviy mustaqilligi sharoitida raqobatbardoshligini oshirish uchun biz quyidagi amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishni o'rinli deb bildik (2-jadval).

2-jadval. Moliyaviy mustaqil Buxoro davlat universitetining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha strategik tavsiyalar⁵

Tavsiya	Maqsad	Amalga oshirish muddati
«Buxoro – bilimlar turizmi» konsepsiyasini ishlab chiqish	Xalqaro talabalarni jalb qilish, turizm klasteri bilan integratsiya	2026-2028
Xalqaro akkreditatsiyadan o'tish (kafedralar va dasturlar bo'yicha)	Ta'lim sifatining xalqaro darajada tan olinishi	2026
Endovment-fondni tashkil etish	Moliyaviy mustaqillikka tayyorgarlik, uzoq muddatli moliyaviy barqarorlik	2026
Yevropa universitetlari bilan qo'shma dasturlar sonini kengaytirish	Xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish, mavjud aloqalardan maksimal foydalanish	2026-2027
Raqamli transformatsiyani jadallashtirish (sun'iy intellekt, masofaviy ta'lim)	Texnologik jihatdan ortda qolmaslik, ma'muriy samaradorlikni oshirish	2026-2030
Texnika universiteti bilan hamkorlik memorandumini imzolash	Raqobatni hamkorlikka aylantirish, resurslardan birgalikda foydalanish	2026
Ilmiy jurnallarni xalqaro ma'lumot bazalariga (Scopus, Web of Science) kiritish	Ilmiy salohiyatning ko'rsatkichlarini oshirish, reytinglarda o'rnini yaxshilash	2026-2028
«BuxDU brendi» strategiyasini qayta ko'rib chiqish	Tarixiy merosni zamonaviy marketing bilan uyg'unlashtirish	2027

Buxoro davlat universiteti O'zbekiston oliy ta'lim tizimida alohida o'ringa ega — u ham tarixiy meros, ham geografik joylashuv (Buxoro — turizm va madaniy markaz), ham kadrlar salohiyati jihatidan noyob imkoniyatlarga ega. Moliyaviy mustaqillik — bu nafaqat qo'shimcha vakolatlar, balki yuqori mas'uliyatdir.

BuxDUning kelajakdagi muvaffaqiyati quyidagi uch omilning uyg'unligi bilan belgilanadi:

1. Tarixiy merosni saqlash va zamonaviy transformatsiyani uyg'unlashtirish;
2. Turizm va servis iqtisodiyoti bilan chuqur integratsiya;
3. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish va sifatni oshirish.

Moliyaviy mustaqillikni mustahkamlash moliyaviy infratuzilma, kadrlar salohiyati va institutsional madaniyatni rivojlantirish orqali amalga oshirilishi lozim. Texnika universitetining ochilishi raqobatni kuchaytirsada, BuxDUning gumanitar, pedagogik, iqtisodiy va tabiiy yo'nalishlardagi ustunligi uni bozorda o'z o'rniga ega bo'lishini ta'minlaydi.

Eng muhimi, BuxDU o'zining 90 yillik tarixida shakllangan intellektual salohiyat, ilmiy maktablar va mintaqaviy ishonch kapitalini saqlagan holda, zamonaviy raqobat talablariga moslashishidir. Moliyaviy mustaqillik aynan shu ikki omil — an'ana va innovatsiya — uyg'unligini mustahkamlash uchun xizmat qilishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, moliyaviy mustaqillik sharoitida davlat oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish ko'p qirrali va kompleks yondashuvni talab etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, iqtisodiy, moliyaviy, innovatsion, ilmiy salohiyat, sun'iy intellekt, integratsion, hamkorlik, ta'lim sifati, menejment va marketing vositalarini o'zaro uyg'un holda qo'llash OTMlarning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Ayniqsa, ushbu vositalarning tizimli integratsiyasi resurslardan samarali foydalanish, ta'lim sifatini oshirish va xalqaro maydonda raqobat ustunligini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

5 Muallif ishlanmasi.

Buxoro davlat universiteti misolida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy mustaqillik nafaqat yangi imkoniyatlarni, balki boshqaruv, resurs taqsimoti va strategik qarorlar qabul qilishda yuqori darajadagi mas'uliyatni ham talab qiladi. Shu bilan birga, kadrlar yetishmovchiligi, investitsiya talabi, tashkiliy muvofiqlashtirishdagi murakkabliklar va raqobat muhitining kuchayishi kabi omillar ushbu jarayonda muhim cheklovlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Kelgusida OTMLar raqobatbardoshligini oshirish uchun raqamli transformatsiyani jadallashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, ilmiy-innovatsion faoliyatni kuchaytirish hamda samarali menejment va marketing strategiyalarini amalga oshirish ustuvor yo'nalish bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations*. – New York: Free Press, 1990. – 855 p.
2. Hoxby, C. M. *School Choice and School Competition: Evidence from the United States* // *American Economic Review*. – 2003. – Vol. 93, No. 2. – P. 38–42.
3. Zemsky, R., Wegner, G., Massy, W. *Remaking the American University: Market-Smart and Mission-Centered*. – New Brunswick: Rutgers University Press, 2005. – 248 p.
4. Abramo, G., D'Angelo, C. A., Di Costa, F. *Research Productivity: Are Higher Academic Ranks More Productive than Lower Ones?* // *Scientometrics*. – 2011. – Vol. 88, No. 3. – P. 915–928.
5. Xing, B., Marwala, T. *Implications of Artificial Intelligence on Higher Education* // *IEEE Access*. – 2017. – Vol. 5. – P. 16444–16449.
6. Bagiev, G. L., Tarasevich, V. M. *Marketing*. – Sankt-Peterburg: Piter, 2012. – 576 s.
7. Golubkov, E. P. *Marketing Research: Theory, Methodology and Practice*. – Moskva: Finpress, 2008. – 496 s.
8. Nishonov, D. Олий таълим муассасаларида инновацион маркетингни ривожлантириш // *Иқтисодиёт ва таълим*. – 2022. – №4. – Б. 67–74.
9. Qudratova, G. M. Олий таълим муассасалари фаолияти самарадорлигини баҳолашда KPI тизимининг аҳамияти // *Иқтисодий таҳлил журнали*. – 2023. – №2. – Б. 88–96.
10. O'ktamova, D. Олий таълим муассасаларини халқаро рейтингларга киритиш омили // *Таълим ва инновациялар*. – 2021. – №5. – Б. 101–109.
11. Bakhtiyor Navruz-Zoda, Golib Shomiev, Nutfillo Ibragimov. *The Entrepreneurial Model of Human Capital as a Factor of Increasing Competitiveness*. Teaching and Learning at Universities Promoting Good Teaching to Promote Good Learning in a Changing Society. Collective Monography edited by Gerhard Geissler, Franz-Karl Skala. Vienna University of Economics and Business (WU). Vienna. Erasmus+. Vienna, 2018. – 244 p. 21–30 pp.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100